

УДК 353.2:658.014

О. В. Бухало,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7776-6517>
Ю. В. Кухтін,
аспірант кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2056-305X>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.12.90

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

O. Bukhalo,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Economic and Business, State Biotechnological University
Yu. Kukhtin,
Postgraduate student, of the Department of Economic and Business, State Biotechnological University

COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF LAND RESOURCES MANAGEMENT OF THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITY

В ході дослідження було проаналізовано та доповнено наукові підходи до комплексної оцінки ефективності управління земельними ресурсами. Зокрема, за допомогою методів економіко-математичного моделювання було розроблено кореляційно-регресійну модель для експрес-розрахунку інтегрального показника ефективності управління земельними ресурсами на основі показників діяльності сільськогосподарських підприємств. За допомогою розробленої моделі можна здійснювати експрес-оцінку ефективності управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств. Нами було здійснено оцінювання 24 підприємств галузі рослинництва, які здійснюють свою господарську діяльність на території Зміївської міської територіальної громади і виявлено високу відповідність розрахованих даних моделі фактичним результатам діяльності досліджених підприємств. Також було розроблено комплексний показник ефективності управління землями ОТГ, який базується на фіскально-бюджетних показниках 56 територіальних громад Харківської області і забезпечує оперативну оцінку рівня управління земельними ресурсами в ОТГ. Апробація показника показала його високу результативність у визначенні рівня ефективності управління. У результаті було зроблено позитивний висновок про доцільність втілення інтегрального показника ефективності управління земельними ресурсами в практику функціонування органів управління ОТГ. Вперше представлено результати розрахунку і апробації на практиці інтегрального показника ефективності управління земельними ресурсами в об'єднаних територіальних громадах на базі інформації про діяльність територіальних громад Харківської області. Практична значущість роботи полягає у забезпеченні інструментарію для оцінки та постійного моніторингу ефективності управління земельними ресурсами ОТГ як на рівні підприємств, так і на рівні територіальних громад з урахуванням комплексу показників, що всебічно характеризують якість управління землями громади.

Purpose. Improvement of methodological approaches to the assessment of the effectiveness of land resource management in united territorial communities and the development of an integral indicator of such assessment.

Methodology / approach. The following methods were used to implement the aim and objectives of the research: economic and mathematical modeling — to form a model for assessing the effectiveness of land management of the UTC, correlation and regression analysis, correlation-regression analysis — to determine the relationship between factor and result characteristics and to calculate the indicator of the integral assessment of the effectiveness of land resource management, data grouping — for analytical processing of the results of calculations and a visual presentation of the practice of applying the developed model, abstract-logical and monographic — for summarizing the results of the analysis and formulating conclusions. The data of the open platform "U-LEAD with Europe", information of the management bodies of the Zmiiv urban territorial community, data of agricultural enterprises of the Kharkiv region served as the empirical basis of the study.

Results. In the process of research, scientific approaches to comprehensive evaluation of the effectiveness of land resource management were analyzed and supplemented. In particular, with the help of economic-mathematical modeling methods, a correlation-regression model was developed for the express calculation of the integral indicator of the effectiveness of land resource management based on the performance indicators of agricultural enterprises. With the help of the developed model, it is possible to perform an express assessment of the effectiveness of land resource management of agricultural enterprises. We evaluated 24 enterprises in the field of crop production, which carry out their economic activities on the territory of the Zmiiv urban territorial community, and found a high correspondence of the calculated data with the actual results of the activities of the investigated enterprises. A comprehensive indicator of the effectiveness of land management of the UTC was also developed, which is based on fiscal and budgetary indicators of 56 territorial communities of the Kharkiv region and provides an operational assessment of the level of management of land resources in the UTC. Approbation of the indicator showed its high effectiveness in determining the level of management efficiency. As a result, a positive conclusion was made about the expediency of implementing the integral indicator of the effectiveness of land resource management in the practice of the functioning of the management bodies of the UTC.

Originality / scientific novelty. For the first time, the results of the calculation and approbation in practice of the integral indicator of the effectiveness of land resource management in united territorial communities based on information on the activities of territorial communities of the Kharkiv region are presented. The methodical regulations regarding the express evaluation of the effectiveness of land resource management in agricultural enterprises using the correlation-regression model of the relationship between factors and the resulting feature — the profitability of the enterprise — have gained further development.

Practical value / implications. The practical significance of the work consists in providing a toolkit for evaluating and constantly monitoring the effectiveness of land resource management of the UTC both at the level of enterprises and at the level of territorial communities, taking into account a set of indicators that comprehensively characterize the quality of land management of the UTC.

Ключові слова: аграрна економіка, земельні ресурси, об'єднана територіальна громада, економіко-математичне моделювання, оцінка ефективності управління.

Key words: agricultural economics, land resources, united territorial community, economic and mathematical modeling, assessment of management efficiency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Управлінський процес здійснюється перманентно, складно піддається формалізації та вимагає відповідного апарату для оцінки його ефективності. Нами вже наголошувалося у попередніх дослідженнях, що ефективність управління земельними ресурсами порахувати й оцінити досить складно через низку причин, а показники, які можуть бути застосовані для такої оцінки, варіюють відповідно до критеріїв оцінки управління. За таких умов для отримання об'єктивних результатів важливо здійснювати оцінку за різними методами й порівнювати результати оцінювання як за окремими методиками, так і зіставляти отримані оцінки у часі.

Одним з можливих напрямів оцінювання, який у той же час забезпечує поєднання кількох показників в єдиний індикатор ефективності управління, є комплексна оцінка ефективності управління земельними ресурсами за допомогою розрахунку інтегрального показника. Для ОТГ такий метод є особливо

привабливим, оскільки вагомим чином скорочує витрати часу та людських зусиль для здійснення розрахунків та дозволяє швидко оцінити рівень управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Висвітленню проблем, що пов'язані з підвищенням ефективності процесів управління у об'єднаних територіальних громадах присвячені праці багатьох вчених, серед яких хочеться відзначити таких видатних науковців, як: В. В. Горлачук, О. М. Канівець, Н. О. Капінос, О. В. Клименко, В. М. Кожуріна, В. А. Малоокий, А. С. Попов, А. М. Третяк, В. М. Третяк, І. А. Ясінецька [1—6]. Проте питанням пошуку ефективних методів оцінки ефективності управління земельними ресурсами, а також проблемам розробки та апробації ефективних методик такого аналізу приділено недостатньо уваги. Зокрема, недостатньо розробленим залишається питання здійснення комплексної оцінки ефективності управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад на базі інтегрального показника, що і спонукало до проведення такого дослідження.

**ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ
(ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)**

Метою статті є удосконалення методичних підходів до комплексної оцінки ефективності управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад та розробка інтегрального показника для такої оцінки.

**ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

Статистичний інструментарій здійснення комплексної оцінки ефективності управління полягає у відборі та розрахунку найбільш вагомих показників (факторів), що впливають на ефективність управління земельними ресурсами (результат) з наступною побудовою моделі зв'язку на базі кореляційно-регресійного аналізу.

Переважна більшість ОТГ мають на своїй території сільськогосподарські землі, більш того, саме сільськогосподарські угіддя займають найбільшу питому вагу в структурі земельних ресурсів ОТГ і використовуються в господарській діяльності підприємств. При моделюванні ми виходили з припущення, що органи управління своїми рішеннями так чи інакше впливають на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності аграрного сектору, які займаються вирощуванням сільськогосподарської продукції на земельних ділянках, що знаходяться на території громади. Її ефективність господарської діяльності таких суб'єктів підприємництва може слугувати віддзеркаленням ефективності управління земельними ресурсами. Тому одним з критеріїв при створенні інтегрального показника оцінки ефективності управління земельними ресурсами може слугувати економічна результативність використання земель, а показником, який її найбільш повно характеризує, є рентабельність.

Інформаційною базою для кореляційно-регресійного моделювання слугували дані фінансової звітності та дані щодо результатів збору урожаю суб'єктів аграрного бізнесу, які здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції рослинництва на земельних ділянках на території Зміївської міської територіальної громади.

В якості результативної ознаки (у) було попередньо обрано кілька показників з групи показників рентабельності:

- рівень рентабельності продукції, %;
- коефіцієнт рентабельності валового прибутку (Gross profit margin), %;
- коефіцієнт рентабельності чистого прибутку, %;

— коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком (ROA), %;

— загальний рівень рентабельності підприємства, %.

Чинниками, які потенційно можуть мати вплив на результативний показник, було вирішено обрати:

— прибуток з 1 га сільськогосподарських угідь, грн;

— дохід (виручка) на 1 га сільськогосподарських угідь, грн;

— співвідношення загального річного доходу (виручки) з сумою активів підприємства, %;

— коефіцієнт базової прибутковості активів (співвідношення прибутку до оподаткування (далі — EBITDA) з сумою активів підприємства), %;

— виробничі витрати на 1 га сільськогосподарських угідь, грн;

— грошові кошти та їх еквіваленти на 100 грн активів підприємства, %;

— співвідношення чистого боргу з прибутком до оподаткування (EBITDA);

— урожайність пшениці, ц/га;

У результаті перевірки на наявність ознак мультиколінеарності було виявлено, що серед коефіцієнтів рентабельності, які могли бути включеними в модель у якості результативної ознаки найбільш доцільним та слушним було використання загального рівня рентабельності підприємства. По-перше, це пов'язано з тим, що він характеризує загальну ефективність роботи підприємства й охоплює всі сторони його діяльності, а отже найліпше відображає ефективність управління. По-друге, він не мав ознак мультиколінеарності, в той час як інші коефіцієнти рентабельності в тій чи іншій мірі виявляли залежність з показниками, відібраними в якості факторів.

Серед індикаторів, які могли бути включені як незалежні змінні (факторів) в мультиколінеарність з іншими показниками вступав дохід від реалізації у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь та прибуток з 1 га сільськогосподарських угідь, грн, що закономірно, адже при розрахунку рентабельності так чи інакше використовується дохід і прибуток.

Вказані показники були вилучені з аналізу й подальші розрахунки здійснювалися з взаємозалежними факторними та результативними ознаками, що підтверджується розрахунком коефіцієнтів кореляції між показниками.

У результаті розрахунку за допомогою Excel було побудовано таку модель оцінки

Таблиця 1. Групування сільськогосподарських підприємств за рівнем інтегрального показника ефективності управління земельними ресурсами

Показник	Група 1	Група 2	Група 3	Група 4
Значення інтегрального показника	до 0	0,1 - 150	150,1 - 200	понад 200,1
Кількість підприємств у групі	4	6	7	6
Середня площа с.-г. угідь, га	65	1720	419	2 657
Чисельність працівників, осіб	4	12	6	51
Урожайність пшениці, ц/га	27,1	39,1	59,4	64,4
Урожайність соняшнику, ц/га	16,0	22,1	27,7	30,6
Товарна продукція на 100 га с.-г. угідь, тис. грн	1 184,6	1 289,5	2 112,2	3 184,7
Виробничі витрати на 100 га с.-г. угідь, тис. грн	717,6	680,2	826,8	860,9
Чистий прибуток на 100 га с.-г. угідь, тис. грн	-49,2	330,3	502,3	356,9
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,88	0,10	2,08	2,81
Співвідношення чистого боргу і прибутку до оподаткування	21,99	4,14	1,11	4,04
Питома вага чистого доходу в сумі активів, %	23,53	25,31	37,71	42,18
Загальний рівень рентабельності підприємства, %	65,08	89,56	155,48	269,91

Джерело: розрахунки автора.

ефективності управління земельними ресурсами:

$$y = -82,5 + 0,56x^1 - 0,056x^2 + 10,3x^3 + 5,02x^4 + 4,13x^5,$$

де y — загальний рівень рентабельності підприємства, %

x^1 — співвідношення загального річного доходу (виручки) з сумою активів підприємства, %;

x^2 — виробничі витрати на 1 га сільськогосподарських угідь, грн;

x^3 — грошові кошти та їх еквіваленти на 100 грн активів підприємства, %;

x^4 — співвідношення чистого боргу з прибутком до оподаткування;

x^5 — урожайність пшениці, ц/га.

Коефіцієнт множинної регресії становить 0,84, що вказує на наявність тісного зв'язку між результативною ознакою та факторами, включеними в модель. Коефіцієнт детермінації моделі становить майже 0,708, а це означає, що загальний рівень рентабельності підприємства на 70,8 % залежить від зміни факторів, включених у регресійну модель і відповідно на 29,2 % залежить від сукупної дії інших факторів, які не були включені. Модель є статистично значимою та адекватною за F-критерієм Фішера, а значення t-критерію Стюдента стосовно трьох із п'яти факторів дозволяє відкинути нульову гіпотезу про статистичну випадковість і не значимість змін. Два інші коефіцієнти знаходяться в межах рівня надійності 95 % і можуть вважатися достовірними. При їх виключенні з моделі коефіцієнт детермінації зменшується, а тому можна говорити про наявність синергічного впливу факторів на результат. Таким чи-

ном, можна впевнено зробити висновок про статистичну значимість отриманих коефіцієнтів регресії і наявність кореляційного зв'язку між факторними та результативною ознакою.

Все це дає змогу використати рівняння регресії для проведення комплексної оцінки ефективності управління земельними ресурсами у сільськогосподарських підприємствах в галузі рослинництва, які працюють на землях Зміївської міської територіальної громади та провести їх групування для визначення загальних тенденцій зміни основних показників їх діяльності у залежності від рівня розрахованого комплексного показника ефективності управління (табл. 1). Для здійснення групування були взяті

дані про діяльність 24 сільськогосподарських підприємств і в ході аналізу виявлено, що у першій групі зі значенням показника нижче за 0 знаходяться невеликі підприємства з середньою площею сільськогосподарських угідь 65 га та чисельністю працівників у середньому близько 4 осіб.

Співвідношення чистого боргу і прибутку до оподаткування показує, що в цих підприємствах переважну роль відіграють залучені джерела коштів, а отже їх фінансовий стан нестабільний і скоріше за все це господарства, які знаходяться на стадії свого становлення. А отже, й система управління в них ще не налагоджена в достатній мірі.

В групу 2 потрапили підприємства, які мають значні обсяги земельних ресурсів у своєму розпорядженні й досить успішно працюють. Основною їх проблемою є нестача вільних коштів (низький коефіцієнт абсолютної ліквідності, високе співвідношення чистого боргу й прибутку). Групи 3 та 4 представлені підприємствами, які стабільно працюють та мають високу рентабельність, достатній обсяг грошових коштів. В групі 4 знаходяться підприємства, що обробляють великі площі с.-г. угідь, а тому прибуток на 100 га мають дещо нижчий, ніж господарства третьої групи, проте урожайність пшениці та соняшнику, а також загальний рівень рентабельності у них найвищі.

Від ефективності управління земельними ресурсами на підприємствах перейдемо до якості управління землею в цілому по ОТГ. На нашу думку, оцінювати ефективність управління земельними ресурсами по громаді необхі-

Таблиця 2. Статистичні параметри розробленої моделі

Регрессионная статистика	
Множественный R	0,817990316
R-квадрат	0,669108157
Нормированный R-квадрат	0,636018973
Стандартная ошибка	1,885956535
Наблюдения	56

Дисперсионный анализ					
	df	SS	MS	F	Значимость F
Регрессия	5	359,6198265	71,92396531	20,22135548	5,59411E-11
Остаток	50	177,8416026	3,556832052		
Итого	55	537,4614292			

Джерело: розрахунки автора на основі даних U-LEAD [7].

дно зокрема й за критерієм якості фінансування ОТГ. Адже за інших рівних умов, чим більший обсяг фінансування акумулює у своєму розпорядженні певна ОТГ, тим вищою є ефективність управління її землями.

Інформаційною базою для аналізу слугували дані відкритої платформи "U-LEAD з Європою" [7], що являє собою спільний проект з висвітлення результатів діяльності об'єднаних територіальних громад усієї країни, що створений на підставі даних Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної статистичної служби України, веб-порталу openbudget.gov.ua експертами Програми "U-LEAD з Європою" та SKL International. Нами для розрахунку було взято дані про бюджети 56 територіальних громад, які утворені і функціонують в Харківській області станом на 1 січня 2024 року.

У якості незалежної змінної (y) було взято співвідношення доходів до загального фонду з видатками на державне управління.

Незалежними змінними (x) є наступні показники:

- надходження плати за землю на 1 га території громади, грн/га;
- питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду;
- питома вага плати за землю в місцевих податках і зборах;
- дохідність земель громади на 1 мешканця (наростаючим підсумком за 3 кв. 2023), грн;

Перевірка відібраних параметрів моделі на наявність/відсутність мультиколінеарності проводилася за допомогою розрахунку парних коефіцієнтів регресії. Всі показники, включені нами у модель, не мають тісного зв'язку один з одним, тобто не вступають в колінеарність. А значить, фактори є взаємонезалежними й всі вони можуть бути включені в рівняння регресії. За результатами кореляційно-регресійного

моделювання залежності співвідношення доходів ОТГ з витратами на державне управління від ряду факторів було побудовано таке рівняння регресії:

$$y = 7,1618 + 0,0067x^1 - 0,1328x^2 - 0,0247x^3 + 0,0025x^4 + 0,0262x^5,$$

де x^1 — надходження плати за землю на 1 га території громади, грн/га;
 x^2 — питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду;
 x^3 — питома вага плати за землю в місцевих податках і зборах;
 x^4 — дохідність земель громади на 1 мешканця, грн;
 x^5 — частка капітальних видатків у видатках загального фонду.

Статистичні показники кореляційно-регресійної моделі ефективності управління земельними ресурсами в територіальних громадах Харківської області свідчать про наявність тісного зв'язку між показниками та високу надійність моделі (додаток 9).

Коефіцієнт множинної регресії моделі становить 0,818, а значить між результативною ознакою та факторами, включеними у модель існує тісний взаємозв'язок. Коефіцієнт детермінації становить 0,669, а це означає, що значення результативного показника на 66,9 % залежить від зміни факторів, включених у модель. І, відповідно, на долю не врахованих у моделі факторів припадає 33,1 %. Перевірка моделі на адекватність за допомогою критерію Фішера показала, що значення F-критерію становить 20,221, а значить модель є адекватною і може застосовуватися для визначення рівня ефективності управління земельними ресурсами в ОТГ Харківської області.

Таким чином, можна зробити висновок, що розрахована на основі фінансово-бюджетних показників кореляційно-регресійна модель є достовірною, адекватною і статистично значимою.

За допомогою статистичних методів та емпіричних висновків на основі розрахованих даних по 56 громадах Харківської області нами було сформовано шкалу оцінки рівня економічної ефективності управління земельними ресурсами в ОТГ, за якою можна інтерпретувати значення результативного інтегрального показника, розрахованого за допомогою розробленої моделі:

- до 3,0 — низький;
- 3,1—5,0 — середній;
- понад 5,1 — високий.

Такий розподіл рівнів показника на шкалі обумовлений характером його розподілу згідно з розрахунками кореляційно-регресійної моделі, що підтверджується максимальними розходженнями показників між групами, а отже доводить справедливість розробленої шкали.

Результати групування територіальних громад відповідно до розрахованого інтегрально-показника подано в таблиці 3.

Таблиця 3. Групування ОТГ Харківської області за рівнем інтегрального показника ефективності управління земельними ресурсами у 2023 році

Показник	Група 1	Група 2	Група 3	У середньому по сукупності
Інтервал групування	до 3,0	3,1-5,0	понад 5,1	х
Кількість ОТГ у групі	14	24	18	56
Середня площа ОТГ, га	698	507	528	566
Чисельність населення громади у середньому, осіб	13 600	23 990	24 216	21 415
Дохідність земель громади (наростаючим підсумком за 3 кв. 2023), грн	9 835	16 736	23 219	16479
Фіскальна віддача території громади, грн	53 277	173 181	329 364	181 533
Співвідношення доходів до загального фонду з видатками на державне управління, грн	2,75	4,14	6,68	5
Надходження плати за землю на 1 га території громади, тис. грн/га	9,8	16,7	23,2	16,5
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду, %	47,3	28,4	17,2	24,2
Питома вага плати за землю в місцевих податках і зборах, %	39,0	34,1	40,9	37,6
Дохідність земель громади на 1 мешканця (нарост. підс. за 3 кв. 2023), грн	504,47	354	516,71	435,19
Частка капітальних видатків у видатках загального фонду, %	12,61	18,62	31,45	23,23
Частка видатків на державне управління у видатках загального фонду, %	21,6	17,4	8,6	17,5

Джерело: розрахунки автора на основі даних U-LEAD [7].

З таблиці чітко видно, що по мірі зростання інтегрального показника відбувається збільшення дохідності земель громади, а також зро-

Таблиця 4. Порівняння показників Зміївської міської територіальної громади й сусідніх ОТГ (за 3 квартали 2023 року)

Показник	Олек-сївська ОТГ	Зміївська міська ТГ	Мере-фянська ОТГ	Слобо-жанська ОТГ	Безлю-дівська ОТГ	Ново-володзякська ОТГ	Старо-вірівська ОТГ
Інтегральний показник ефективності управління	2,923	3,373	4,257	4,743	4,985	5,013	6,152
Площа громади, га	663	793	134	573	138	580	603
Чисельність населення громади, осіб	6 932	40 563	25 286	26 399	23 375	21 484	9 116
Всього надходжень загального фонду, тис. грн	38 682	160 055	97 375	125 933	128 194	157 911	96 711
Надходження від плати за землю в бюджет громади, тис. грн	7 258	13 777	10 483	11 468	15 202	15 214	5 173
Дохідність земель громади (нарост. підс. за 3 кв. 2023), тис. грн	11,0	17,4	78,1	20,0	110,2	26,2	8,6
Фіскальна віддача території громади, тис. грн	58,4	202,0	725,1	220,0	929,6	272,1	160,3
Співвідношення доходів до загального фонду з видатками на державне управління	2,3	4,8	5,1	4,9	4,9	7,7	5,4
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду, %	45,0	31,9	29,3	27,6	30,3	27,7	17,9
Питома вага плати за землю в місцевих податках і зборах, %	41,7	27,0	36,7	33,0	39,1	34,8	29,9
Дохідність земель громади на 1 мешканця, грн	1 047	339,64	415	434	650	708	567
Частка капітальних видатків у видатках загального фонду, %	4,40	6,26	13,48	32,58	18,17	17,79	24,83
Частка видатків на заробітну плату у видатках загального фонду, %	63,06	75,27	73,90	72,99	77,19	56,19	43,73
Видатки на утримання апарату управління у розрахунку на 1 га території, тис. грн	25,21	41,64	142,80	44,97	190,91	35,31	29,68
Видатки на утримання апарату управління у розрахунку на 1 мешканця, грн	2410,98	813,98	756,76	976,00	1127,07	953,15	1963,12
Частка видатків на утримання у загальній сумі видатків, %	28,44	14,53	14,20	19,16	21,79	11,37	12,38

Джерело: розрахунки автора на основі даних U-LEAD [7].

стає фіскальна віддача територій та співвідношення доходів з видатками на державне управління. Також є чітка тенденція до зростання плати за землю на 1 га території громади і тенденція до досить стрімкого росту частки капітальних видатків у видатках загального фонду. В той же час, питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду вагомим чином знижується. А отже, можна зробити висновок, що зі зростанням інтегрального показника ефективності управління знижується роль місцевих податків і зборів і натомість зростає дохідність земель громади. Це ще один раз підтверджує важливість проведення заходів з підвищення ефективності управління земельними ресурсами для забезпечення фінансової самостійності ОТГ та їх стратегічного розвитку.

В той же час у міру зростання інтегрального показника ефективності управління знижується часта видатків на державне управління у видатках загального фонду, а отже можна стверджувати про більшу економічність апарату управління.

Розроблена за допомогою статистичного інструментарію кореляційно-регресійна модель може бути використана в практичній діяльності органів управління ОТГ для аналізу власного рівня ефективності управління, відслідковування його динаміки, впливу окремих складових на загальний результат та для порівняння з якістю управління в сусідніх ОТГ. Для підтвердження останньої тези нами було розраховано ряд показників по ОТГ, які межують зі Зміївською міською територіальною громадою та було визначено, яке значення інтегрального показника ефективності управління має кожна з ОТГ (табл. 4).

Перш за все, можемо сказати з даних таблиці 4, що обсяг надходжень загального фонду найбільший у Зміївській міській ТГ, в ній же найвищими є площа громади та чисельність населення. Також на високому рівні знаходиться показник самофінансування, оскільки питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду становить 31,9 %.

Обсяг надходжень від плати за землю у досліджуваній громаді теж є досить високим — 13 777 тис. грн, у той час як фіскальна віддача території є досить низькою — 202 тис. грн на 1 га території. Але це може бути обумовлено частково й тим, що площа Зміївської міської ТГ є найбільшою серед представлених ОТГ. Оскільки в ОТГ одне з найнижчих співвідношення доходів загального фонду з видатками на державне управління, то можна стверджувати, що одержання доходів супроводжується розростанням видатків на державне управління. У цьому, мож-

ливо, криється одне із джерел оптимізації витрат та раціоналізації розподілу бюджетних коштів громади. Питома вага плати за землю в місцевих податках і зборах є найнижчою серед громад-сусідів, а значить громада крім ресурсних платежів успішно знаходить інші джерела фінансування, зокрема й місцеві податки та збори. Дохідність земель громади на 1 мешканця є найнижчою переважно через велику чисельність населення громади. До позитивних моментів роботи Зміївської ОТГ можна віднести високу питому вагу місцевих податків і зборів у доходах загального фонду, а до таких, що потребують розвитку і розширення є використання коштів громади на здійснення капітальних видатків, оскільки їх частка у видатках загального фонду є досить низькою — 6,26.

Як можна помітити, показники діяльності ОТГ, представлені в табл. 4, сильно різняться в кожній ОТГ через ті чи інші фактори й проаналізувати та зробити однозначний висновок про те, яка з громад більш ефективно здійснює управління за рядом цих показників доволі складно. А інтегральний показник, розрахований за даними розробленої кореляційно-регресійної моделі, може стати тим узагальнюючим показником, якій здатний швидко й оперативним дати відповідь на питання наскільки громада працює краще, ніж ОТГ, з яким вона межує. А поєднання аналізу інтегрального показника й найбільш важливих бюджетних індикаторів дозволить розширити та поглибити дослідження задля отримання об'єктивних висновків.

ВИСНОВКИ

Нами було проаналізовано наукові підходи до комплексної оцінки ефективності управління земельними ресурсами, засновані на використанні статистичних методів, зокрема побудовано кореляційно-регресійну модель множинного зв'язку між факторними та результативною ознакою на двох рівнях: на рівні господарюючих одиниць, та на рівні громад. При цьому ми виходили з того, що комплексна оцінка ефективності управління має кілька складових, що дозволяють оцінювати управління з різних сторін.

Перша складова моделі комплексної оцінки ефективності управління земельними ресурсами — економічна ефективність використання землі. Вона як правило виражається показниками ефективності використання угідь, або результатом роботи підприємств, які знаходяться на відповідній території чи обробляють земельні ресурси на вказаній територіальній громаді. Для її оцінки нами було запропоновано розрахунок інтегрального показника ефек-

тивності управління земельними ресурсами, який поєднує у собі п'ять найбільш важливих індикаторів ефективності використання землі у сільському господарстві.

Друга складова — органи управління і ефективність їх роботи в формуванні, адмініструванні і використанні коштів місцевого бюджету. Її пропонуємо оцінювати шляхом розрахунку показників бюджетних доходів і видатків та інтегрального показника ефективності управління земельними ресурсами. За допомогою ривняння множинної (багатофакторної) регресії можна швидко розрахувати комплексний показник ефективності управління земельними ресурсами ОТГ. Апробація його на даних бюджетів ОТГ Харківської області показала високу результативність та тісну кореляцію з фактичним фінансовим та економічним станом громади, і що дуже важливо — з обсягами плати за землю та її часткою в доходах загального фонду ОТГ.

Третя складова — екологічна ефективність. Її оцінка може викликати певні труднощі, оскільки інформаційних ресурсів для такої оцінки є надзвичайно мало й навіть та інформація, яка є в наявності, може бути застарілою та такою, що не відповідає фактичному стану земель. Для цього необхідно мати повну та надійну інформацію про екологічну ситуацію у кількісному відображенні. Наступні дослідження будуть спрямовані саме на врахування екологічної складової для оцінки ефективності управління.

Література:

1. Горлачук В.В., Клименко О.В. Управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад у контексті децентралізації. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 56—63. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.20.56

2. Третьак А.М., Третьак В.М., Капінос Н.О., Канивець О.М. Методологічні засади інтегральної оцінки ефективності землеустрою та землепорядкування в межах територій сільських рад. *Землеустрій, кадастр та моніторинг земель. Науково-виробничий журнал*. 2019. № 3. С. 23—36. <https://doi.org/10.31548/zemleustriy2019.03.03>

3. Кожуріна В.М. Публічне управління земельними ресурсами територіальних громад. Дис... доктора філософії з публічного управління та адміністрування. Харків: Харківський національний університет ім. Каразіна, 2021. 252 с.

4. Малоокій В. Формування сучасної системи управління земельними ресурсами територіальних громад в Україні: особливості та

тенденції. Теорія та практика публічного адміністрування. 2020. № 3. (70). С. 162—170. <http://dx.doi.org/10.34213/tp.20.03.19>.

5. Управління земельними ресурсами: навч. посіб. / уклад. А. С. Попов; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв: МНАУ, 2022. 214 с.

6. Ясінецька І.А. Аналіз ефективності управління земельними ресурсами. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 4. С. 255—258. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/41.pdf (дата звернення: 27.07.2023).

7. Бюджети територіальних громад України. Дані відкритої платформи "U-LEAD з Європою". URL: <https://u-lead.org.ua/media?tab=platforms>

References:

1. Gorlachuk, V. & Klymenko, O. (2019), "Land resources management in the context of decentralization of public administration and strengthening of the autonomy of local self-government bodies", *Ahrosvit*, vol. 20, pp. 56—63. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.20.56.

2. Tretyak, A., Tretyak, V., Kapinos, N. & Kaniyets, O. (2019), "Methodological principles of the integral assessment of land efficiency and land organization within the territories of the village councils", *Zemleustriy, kadastr ta monitorynh zemel'*. *Naukovo-vyrobnychy zhurnal*, vol. 3, pp. 23—36. <https://doi.org/10.31548/zemleustriy2019.03.03>.

3. Kozhurina V.M. (2021), "Public management of land resources of territorial communities", Doctor Thesis, Public Administration, Kharkiv National University named after Karazina, Kharkiv, Ukraine.

4. Malookyy, V. A. (2020), "The formation of a modern system of management of land resources of territorial communities in Ukraine: features and trends", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. Vol. 3. no. 70, pp. 162—170. <http://dx.doi.org/10.34213/tp.20.03.19>.

5. Popov, A. S. (2022), *Upravlinnya zemel'nyy resursamy* [Management of land resources: education manual], Mykolaiv National Agrarian University. Mykolaiv, Ukraine.

6. Yasinetska, I.A. (2016), "Analysis of the effectiveness of land resource management", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 4, pp. 255—258, available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/41.pdf (Accessed 25 May 2024).

7. U-LEAD with Europe (2024), "Budgets of territorial communities of Ukraine", available at: <https://u-lead.org.ua/media?tab=platforms> (Accessed 25 May 2024).

Стаття надійшла до редакції 07.06.2024 р.